

ORZECZNICTWO DOTYCZĄCE ORZEKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI LUB O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Orzeczenia o niepełnosprawności (w przypadku osób do 16 roku życia) oraz o stopniu niepełnosprawności (w przypadku osób powyżej 16 roku życia) wydaje Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Adresy Powiatowych Zespołów można znaleźć w Ośrodku Pomocy Społecznej, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Urzędzie Miasta / Gminy.

Orzeczenia te są niezbędne, by ubiegać się o świadczenia, uprawnienia przysługujące z tytułu niepełnosprawności – takie jak np.: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, dodatek (do zasiłku rodzinnego) z tytułu edukacji i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, wyższe kryterium dochodowe przy ubieganiu się o świadczenia rodzinne, możliwość skorzystania z ulgi podatkowej, dofinansowanie do udziału w turnusie rehabilitacyjnym, możliwość skorzystania przez rodzica z przedłużonego o 3 lata urlopu wychowawczego.

Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności wydają orzeczenia dotyczące:

- niepełnosprawności – w przypadku osób do 16 r.ż.,
- stopnia niepełnosprawności – w przypadku osób po 16 r.ż.

Zespół orzeka na wniosek:

- osoby zainteresowanej (pełnoletniej osoby niepełnosprawnej) lub jej przedstawiciela ustawowego (np. rodzica dziecka),

albo

- za ich zgodą - na wniosek Ośrodka Pomocy Społecznej.

Dokumenty wymagane przy ubieganiu się o wydanie orzeczenia:

- wniosek o wydanie orzeczenia (druk można pobrać w siedzibie Powiatowego Zespołu bądź w Ośrodku Pomocy Społecznej),
- zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia wydane przez lekarza specjalistę, pod którego opieką lekarską znajduje się dana osoba; (zaświadczenie to powinno być wydane nie wcześniej niż na 30 dni przed dniem złożenia wniosku),
- inne dokumenty, w tym medyczne, które umożliwią ustalenie niepełnosprawności (karty wypisu ze szpitala, zaświadczenia lekarskie, opinie, wyniki istotnych badań).

Jeżeli osoba pełnoletnia posiada ważne orzeczenie, np. o niezdolności do pracy powinna także je złożyć – w takiej sytuacji stopień niepełnosprawności określa się na podstawie tego orzeczenia.

Wniosek o wydanie orzeczenia rozpatruje co najmniej dwuosobowy skład orzekający. Osoba, która występuje o przyznanie stopnia niepełnosprawności bądź niepełnosprawności dla dziecka może być wezwana na posiedzenie zespołu orzekającego. W przypadku gdy sprawa dotyczy dziecka musi być ono wtedy obecne.

Przewodniczącym składu orzekającego powinien być lekarz specjalista, w dziedzinie odpowiedniej do choroby osoby ubiegającej się o wydanie orzeczenia. W przypadku osób chorych na autyzm powinien to być lekarz psychiatra.

W orzeczeniu wydanym przez zespół orzekający poza ustaleniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności powinny znajdować się także wskazania (adnotacja „tak” lub „nie” bądź „nie dotyczy”) dotyczące:

- 1) odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby (*dotyczy osób pow. 16 r.ż.*),
- 2) szkolenia, w tym specjalistycznego (*dotyczy osób pow. 16 r.ż.*),
- 3) zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej (*dotyczy osób pow. 16 r.ż.*),
- 4) uczestnictwa w terapii zajęciowej (*dotyczy osób pow. 16 r.ż.*),
- 5) konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby,
- 6) korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,
- 7) konieczności stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji,
- 8) konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji,
- 9) spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 1 ustawy z dn. 20 czerwca 1997r. prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 1997 r., Nr 98, poz. 602 z późn. zm.),
- 10) konieczności zamieszkiwania w oddzielnym pokoju.

W zależności od choroby w orzeczeniu podawany jest symbol przyczyny niepełnosprawności. Osoby chore na autyzm mają wpisywany symbol: 02-P – co jest w tym przypadku oznaczeniem chorób psychicznych (jak dotąd w systemie orzekania o niepełnosprawności nie ma oddzielnego symbolu określającego osoby z autyzmem). Inne symbole to m.in.: 01-U – upośledzenie umysłowe; 03-L – zaburzenia głosu, mowy, choroby słuchu; 04-O – choroby narządu wzroku; 06-E – epilepsja. Orzeczenie może zawierać więcej niż jeden symbol przyczyny niepełnosprawności, jednak nie więcej niż trzy symbole schorzeń. Schorzenia te muszą w porównywalnym stopniu wpływać na stan zdrowia danej osoby.

Gdy zostanie już wydane orzeczenie o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności można ubiegać się o **wydanie legitymacji dokumentującej niepełnosprawność**. Legitymacje te wydaje Powiatowy Zespół Orzekający. Warto postarać się o ten dokument, gdyż w wielu przypadkach jest on podstawą do ulg przysługujących osobom niepełnosprawnym, np. w przejazdach PKP, PKS czy komunikacją miejską (w takim wypadku nie trzeba okazywać orzeczenia o niepełnosprawności/stopniu niepełnosprawności tylko wspomnianą legitymację).

Tryb odwoławczy

Wydane orzeczenie powinno być doręczone na piśmie w ciągu 14 dni od dnia posiedzenia składu orzekającego.

Należy pamiętać, że osobie zainteresowanej przysługuje w ciągu 14 dni od daty otrzymania orzeczenia prawo odwołania się od decyzji zawartej w orzeczeniu. Odwołanie wnosi się do Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności za pośrednictwem Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności, który wydał to orzeczenie. Oznacza to, że odwołanie adresujemy na Wojewódzki Zespół natomiast składamy je do Powiatowego Zespołu. Jeżeli Powiatowy Zespół uzna, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie (np. uchylenie decyzji o niezaliczeniu dziecka do osób niepełnosprawnych) wydaje orzeczenie, w którym uchyla lub zmienia decyzję. Natomiast jeżeli utrzyma w mocy zaskarżoną decyzję musi w ciągu 7 dni przesłać odwołanie wraz z aktami sprawy do Wojewódzkiego Zespołu, który ma kolejnych 30 dni na wydanie swojej decyzji.

Możliwość zmiany orzeczenia

W przypadku osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności istnieje możliwość zmiany orzeczenia, ponownego ustalenia np. stopnia niepełnosprawności. Zmiana orzeczenia jest możliwa w przypadku zmiany stanu zdrowia.

W sytuacji gdy jest wydawane orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (dot. osób powyżej 16 roku życia) warto zadbać o to, aby zostały zaznaczone w nim wskazania dotyczące np. udziału w warsztatach terapii zajęciowej nawet wtedy gdy dana osoba ma dopiero 16 lat, a w warsztatach może uczestniczyć po zakończeniu edukacji, najwcześniej po ukończeniu 18 roku życia. Zmiana orzeczenia jest trudna, o ile nie uległ zmianie stan zdrowia, ponadto cała procedura trwa kilka tygodni (w zależności od ilości spraw do rozpatrzenia przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności).

Z końcem ważności orzeczenia wydanego na czas określony należy wystąpić o ponowne ustalenie niepełnosprawności / stopnia niepełnosprawności (wydanie kolejnego orzeczenia). Warto zrobić to z odpowiednim wyprzedzeniem np. na miesiąc przed końcem ważności orzeczenia.

I. ORZEKANIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (w przypadku osób do 16 roku życia)

Przy orzekaniu o niepełnosprawności brane są pod uwagę:

- złożone zaświadczenie lekarskie,
- ocena stanu zdrowia wystawiona przez lekarza – przewodniczącego składu orzekającego zawierająca m.in.: opis badania, ograniczenia w funkcjonowaniu występujące w życiu codziennym z porównaniem do zdrowych rówieśników dziecka,
- możliwość poprawy zaburzonej funkcji organizmu poprzez zaopatrzenie m.in. w przedmioty ortopedyczne, środki techniczne (w przypadku dzieci niemówiących może to być komputer).

Niepełnosprawność dziecka określa się na czas określony (zazwyczaj na rok lub dwa lata), maksymalnie do ukończenia przez nie 16 roku życia.

Orzeczenie o niepełnosprawności zawiera:

- dane adresowe zespołu, który wydał orzeczenie,
- datę wydania orzeczenia,
- datę złożenia wniosku,
- podstawę prawną wydania orzeczenia,
- imię i nazwisko dziecka, datę urodzenia, adres zamieszkania lub pobytu,
- numer dokumentu potwierdzającego tożsamość dziecka,
- ustalenie lub odmowę ustalenia niepełnosprawności,
- symbol przyczyny niepełnosprawności (kod choroby),
- datę lub okres powstania niepełnosprawności,
- okres, na jaki orzeczono niepełnosprawność,
- wskazania określone przez skład orzekający,
- uzasadnienie,
- pouczenie o przysługującym odwołaniu,
- podpis z podaniem imienia i nazwiska przewodniczącego oraz pozostałych członków składu orzekającego.

Oceny niepełnosprawności u dziecka do 16 roku życia dokonuje się na podstawie przewidywanego okresu trwania choroby oraz niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych (takich jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem) powodujących konieczność zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres

opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku. Pod uwagę brane są także znaczne zaburzenia funkcjonowania organizmu, wymagające systematycznych i częstych zabiegów leczniczych oraz rehabilitacyjnych.

Do stanów chorobowych, które uzasadniają konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku należą, m.in.: zespół autystyczny¹, wady wrodzone i inne schorzenia prowadzące do niedowładów, upośledzenie umysłowe, począwszy od upośledzenia w stopniu umiarkowanym. Choroby te są szczegółowo wymienione w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. z 2002r., Nr 17, poz. 162). Przy ocenie niepełnosprawności dziecka brane są pod uwagę: rodzaj i przebieg choroby oraz jej wpływ na organizm, sprawność fizyczna i psychiczna dziecka oraz stopień jego przystosowania do skutków choroby, możliwość poprawy jego stanu zdrowia pod wpływem leczenia i rehabilitacji.

UWAGA: osobom do 16 roku życia uznanym za niepełnosprawne przysługuje zasiłek pielęgnacyjny. Informacje o nim znajdują się w opracowaniu dotyczącym świadczeń opiekuńczych przygotowanym przez Fundację SYNAPSIS.

II. ORZEKANIE O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (w przypadku osób powyżej 16 roku życia)

Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności kwalifikują do trzech stopni niepełnosprawności:

- ✓ lekkiego,
- ✓ umiarkowanego,
- ✓ znacznego.

Przy kwalifikowaniu do lekkiego stopnia niepełnosprawności pod uwagę brane są kryteria dotyczące:

- istotnego obniżenia zdolności do wykonywania pracy, co oznacza naruszoną sprawność organizmu powodującą ograniczenia w wykonywaniu pracy zarobkowej znacznie obniżające wydajność pracy na danym stanowisku w porównaniu do wydajności zdrowych osób o podobnych kwalifikacjach zawodowych,
- ograniczenia w pełnieniu ról społecznych czyli trudności doświadczane przez daną osobę w relacjach z otoczeniem i środowiskiem według przyjętych norm społecznych, będące skutkiem naruszonej sprawności.

Przy kwalifikowaniu do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności pod uwagę brane są kryteria dotyczące:

- pomocy w pełnieniu ról społecznych (konieczność udzielenia pomocy, np. w czynnościach samoobsługowych, współdziałania w procesie leczenia, rehabilitacji, edukacji),

Przy kwalifikowaniu do znacznego stopnia niepełnosprawności pod uwagę brane są kryteria dotyczące:

- niezdolności do pracy – co oznacza całkowitą niezdolność do pracy zarobkowej z powodu fizycznego, psychicznego lub umysłowego naruszenia sprawności organizmu,
- konieczności sprawowania opieki i udzielania pomocy, w tym także w pełnieniu ról społecznych – oznacza to całkowitą zależność osoby od otoczenia, polegającą na pielęgnacji w zakresie higieny osobistej i karmienia lub w wykonywaniu czynności samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego, współdziałania w procesie leczenia, rehabilitacji, edukacji oraz w pełnieniu ról społecznych właściwych dla każdego człowieka, zależnych od wieku, płci, czynników społecznych i kulturowych, ułatwianiu kontaktów ze środowiskiem.

---

¹ Chodzi tu o całościowe zaburzenia rozwojowe, do których zaliczany jest m.in. autyzm dziecięcy, autyzm atypowy, zespół Retta czy zespół Aspergera.

Przy kwalifikowaniu do stopni niepełnosprawności bierze się pod uwagę naruszenie sprawności organizmu spowodowane przez m.in. upośledzenie umysłowe począwszy od upośledzenia w stopniu umiarkowanym, choroby psychiczne (tu także zaliczany jest autyzm), zaburzenia głosu, mowy, słuchu, upośledzenia narządu ruchu. Stany chorobowe i zaburzenia brane pod uwagę przy określaniu stopnia niepełnosprawności zostały szczegółowo wymienione w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2003 r., Nr 139, poz. 1328).

Przy orzekaniu o stopniu niepełnosprawności brane są pod uwagę m.in.:

- złożone zaświadczenie lekarskie,
- ocena stanu zdrowia wystawiona przez lekarza – przewodniczącego składu orzekającego zawierająca m.in.: opis badania,
- wiek, płeć, wykształcenie, zawód i posiadane kwalifikacje,

- możliwość całkowitego lub częściowego przywrócenia zdolności do wykonywania zatrudnienia – poprzez leczenie, rehabilitację, przekwalifikowanie zawodowe.

Stopień niepełnosprawności orzeka się na czas określony (np. na rok, dwa lata, czy pięć lat) lub na stałe.

Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zawiera:

- dane adresowe zespołu, który wydał orzeczenie,
- datę wydania orzeczenia,
- datę złożenia wniosku,
- podstawę prawną wydania orzeczenia,
- imię i nazwisko osoby zainteresowanej,
- datę i miejsce urodzenia osoby zainteresowanej oraz adres zamieszkania lub pobytu,
- numer dowodu osobistego lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość,
- ustalenie lub odmowę ustalenia stopnia niepełnosprawności,
- symbol przyczyny niepełnosprawności (kod choroby),
- okres, na jaki orzeczono stopień niepełnosprawności,
- datę lub okres powstania niepełnosprawności,
- datę lub okres powstania ustalonego stopnia niepełnosprawności,
- wskazania określone przez skład orzekający,
- uzasadnienie,
- pouczenie o przysługującym odwołaniu,
- podpis z podaniem imienia i nazwiska przewodniczącego składu orzekającego oraz pozostałych członków tego składu.

UWAGA: Osobom z orzeczonym znacznym stopniem niepełnosprawności lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (o ile niepełnosprawność powstała przed 21 roku życia) przysługuje zasiłek pielęgnacyjny. Informacje o zasiłku pielęgnacyjnym znajdują się w opracowaniu dotyczącym świadczeń opiekuńczych przygotowanym przez Fundację SYNAPSIS.

Podstawa prawna: ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.), Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2003 r., Nr 139, poz. 1328), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. z 2002 r., Nr 17, poz. 162), Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 23 grudnia 1998 r. w sprawie wykazu powiatowych zespołów ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności i ich właściwości miejscowej (Dz. U. z 1998 r., Nr 162, poz. 1148).